

EGY SZELÍD AMAZON

KISLÁNY KOROMBAN VOLT EGY DADÁM, egy megszelídített amazon. Persze már maga ez a kifejezés is képtelenség, hiszen a fajtájukat ugyanúgy lehetetlen megszelídíteni, mint egy sast vagy anyafarkast. Szelénát azonban (a neve azt jelenti: Hold) kilencéves korában elküldték a *szküljéből* – az amazonok nyelvén a „zászlóalj” és a „család” ugyanaz a szó –, hogy a Fekete-tenger partján fekvő Szinópé városában ismerkedjen a civilizált társadalom életével. A bezártságot azonban nem bírta elviselni; tizenkét évesen lovat és fegyvert lopott magának, és hazaszökött a Vad vidékre. Felnőtt harcosként küzdött a trójaiak és dardaniaiak ellen Tüskedombnál, a rhipaeai szkítákkal Kalkhédónnál, és Admétosz ötven fia ellen a Halüsz mentén. Beszélt görögül, így szárnysegédként és követként ugyanúgy szolgált, mint a legendás lovas íjászok, a *hippotoxotai* parancsnokaként. Ő volt az egyik hadtest parancsnoka az athéni csatában, ahol Thészeusz és a Tizenkét Állam szövetsége hosszú hónapok küzdelme után végül visszaverte a nők seregét.

A Kithairón és Parnész közötti hágónál, ahol az amazonok sírjai ma is láthatók, és ahol szerelme, Eleuthéra, kinek neve annyit tesz: Szabadság, végzetesen megsebesült, Szeléna zálogul átadta pajzsát és lovának kantárát, hogy saját szabadságát feláldozva megváltsa társát. Apám szolgálatában Szelénát soha nem béklyózták meg vagy zárták be. Csupán adott szava kötötte hozzánk, és becsülettel irányította Europa nővérem és az én fejlődésemet, míg Europa el nem érte a tizennégy (én pedig a tizenegy) éves kort.

Te, mint lányaim közül a legidősebb, emlékezhetsz arra a vérfürdőre, amely akkoriban történt. A Boedromia fesztivál előestéjén, a férfiak által amazon holdnak nevezett, két szarvával az égbe mutató sarló alatt min-

den évben újra meg újra elmesélem a történetet. E krónikának egyetlen férfi – legyen bár apa, fivér, férj vagy a gyermeked – sem ismerheti meg soha egyetlen apró részletét sem. Erre mindannyian, még közülünk a legfiatalabb is, a vérünkkel esküdtünk fel Árészt vasrútusa szerint. Mondjátok utánam: Ezennel fogadjuk, hogy ki ez esküt megszegi, kezünk által pusztul el.

Most pedig keljetek föl, gyermekeim. Te, a legkisebb, fogd meg nővéreid kezét, s kövessetek engem, Csonti mamát, a külső udvarba. Itt senki sem zavar bennünket. Hajtsátok össze a köpenyetekeket, és helyezétek őket körben a földre. Langyos az éjszaka. Hátatokkal dőljetek egymásnak, egy fatörzshez, vagy az épület falának. Formáljunk holdsarlót, melynek neve *labrűsz*, azaz kétélű fejsze, én pedig ennek csúcán ülve elregélem a történeteket. Minden részt jól véssetek az emlékezetekbe. Te, a legidősebb, aki minden ősszel végighallgattad a mesét, a te dolgod lesz, hogy figyelmeztess, ha egyetlen sort is megmásítok. Nem legendát idézünk föl, csakis igazat szólunk. És majd ha rátok kerül a sor, hogy elmondjátok a történetet saját lányaitoknak, emlékezzetek az itt elhangzottakra, és változtatás nélkül adjátok tovább, mint ahogy én is teszem.

Szeléna tartott a férfiaktól. Csak úgy áradt belőlük a fennköltség, amit ő *anaedornak*, lélektelenségnek nevezett. Pálcikaembereknek hívta a görögöket, mert szerinte úgy nyikorogtak és olyan merevek voltak, mintha fából farigcsálták volna őket. Véleményét nem korlátozta pusztán a férfiakra; így vélekedett anyámról, a birtokon élő nőkről, és valamennyi attikairól. Mindennapi ténykedésüket, mint például a kicsinyes alkudozást az árusokkal, vagy a szolgák megszidását, értelmetlen viselkedésnek tartotta. Ha ilyet látott, lesütötte a szemét, amit az amazonok között másoknál is gyakran megfigyeltem, mivel zavarba jött a látványtól, és nem akarta még tovább súlyosbítani a helyzetet azzal, hogy tudatosítja a másokban: viselkedésének szemtanúja is akadt.

Szeléna tartott a férfiak nemtörődömségétől. Hogy rátapostak egy bogárra, és nem hallották meg annak jajkiáltását; hogy ekével tépték fel a föld húsát, és nem érezték a szenvedését. Ugyanakkor Szeléna és a törzse, mint a vad népek általában, borzalmas kegyetlenségekre volt képes. Isten irtalmazzon annak a férfinak vagy nőnek, aki a markukba került, amikor a becsületüket kellett megvédeni, vagy csatába készülődve kifestették az arcukat.

Az amazonok hisznek a gyűlöletben. A gyűlölködés szentségnek számít. Até, Hekaté és a Fekete Perszephoné, valamint Árészt számára, akit Harmó-

nia nimfával együtt ősziknek tartanak. Állításuk szerint az általuk imádott epheszosi Artemisz a leggyűlölködőbb istenség, akinek a másik neve Irgalom nélküli. Harmónia, kinek neve a civilizált népek számára egyenlő az összhanggal, egyetértéssel, az ő nyelvükön viszályt, széthúzást jelent. Az amazonok hiszik, hogy az anyák gyűlölik a lányait, a lányok gyűlölik az anyjukat; a tenger gyűlöli az égboltot, a nappal az éjszakát. A világot a gyűlölködés tartja össze, mely az ő értelmezésükben nagy kincs, isteni adomány. Eleinte a szeretők is gyűlölik egymást, és ezt a felfogást tükrözi az a nyolc- és tizenkét éves korban bemutatott kötődési szertartás is, amellyel kialakítják a híres „hármast”, a *trikonát*. Maga a szertartás nem más, mint durva kézítása, *anitomé*. Szó szerinti jelentése: bárhol, bármikor. Minden megengedett; a rúgás, a harapás, a szem kinyomása. Az idősebbek kört formálnak a küzdő lányok körül, és ostorral nógatják azokat a résztvevőket, akikről úgy látják, nem támadnak elég lelkesen. Ha a viadal véget ér, az amazonok szerint a küzdelem és annak emléke olyan tartós köteléket alakít ki, hogy nincs olyan harcos, aki így kötődve valaha is cserben hagyná a társát.

Szeléna rendszeresen megpofozott bennünket. Nemcsak úgy, szeretetből legyintette meg Európát és engem, hanem akkorákat sózott ránk, hogy leestünk a lábunkról. De ugyanolyan gyakran meg is simogatott minket, és a szüleink gyakran dorgálták meg azért, mert nem mindig a megfelelő pillanatban – például papok vagy idősebbek jelenlétében is kimutatta a gyöngédségét. Hatéves korunkig velünk aludt az ágyunkban, vagy mi aludtunk az övében.

A pajzs és a kantár, amelyeket behódolása jeleként Szeléna annak idején átadott, nagy bűverővel bírt számunkra. Apám nem állította ki őket győzelmi zálogként, hogy ne alázza meg Szelénát; valójában többször próbálta visszaadni neki a tárgyakat, Szeléna azonban nem fogadta el, így a szüleink szobája fölötti padlás egyik ládjában tartották elzárva őket. Europa és én hamar rájöttünk, hogyan lehet feltörni a zárat. Délutánonként felkapaszkodtunk a tetőtérbe, és ezeknek a tárgyaknak az illatát és érzetét magunkba szívva töltöttük ott az időt. Csodáltuk a kantár mesteri megmunkálását; az ökörbőrből font szíjat elefántcsont és elektrum, egyfajta arany-ezüst ötvözet díszítette; a jobb pofaszíj egy szarvasbikát leterítő griffmadarat ábrázolt, a bal holdsarlót formázott; a zablát pedig szintiszta aranyból öntötték. Szeléna félhold formájú pajzsához a medve hátából

hasították a bőrt, ahol a legvastagabb. A három réteget jávorszarvas inaiból főzött enyvvel ragasztották egymásra, kívülről pedig fekete leopárd bőrével vonták be. Ha a karodra vetted, olyan érzést keltett, mintha tamburin lenne; feszült a kőrisfa keretben, és megdöbrentően erősnek bizonyult könnyű súlyához képest.

Szelénának orrfacsaró szaga volt. Anyánk nem is engedte be a ház nyilvános helyiségeibe, mivel szerinte a szag, amit árasztott, beivódott minden ruhájába, a hajába, még a falakba is. „Ti nem érzitek, gyerekek? Jóságos Isten, micsoda bűz!” Anyánk gyakran seprűvel üldözte ki dajkánkat a házból, amin mi szívből kacagtunk. Ami Szelénát illeti, ő ugyanazt érezte, mint a civilizált emberek a sírkamrákkal kapcsolatban: utálta a házat, és csak akkor jött be, ha muszáj volt. A házban nem hallott rendesen. Emlékszem, apám egyszer maga elé rendelte, hogy valami szabályszegésért megbüntesse. „Mi a csudáért nem figyelsz, Szeléna?”, kiabált vele. A nő hallgatása felbőszítette. Végül rájött, hogy Szeléna csak akkor hallja rendesen, ha a szabadban szól hozzá. A halk beszéd hatásosabbnak bizonyult, mint a kiabálás. Sem verés, sem fenyegetés, sem ajándék, legyen az bármilyen értékes is, nem tudta rávenni, hogy akarata ellenére cselekedjen.

Szeléna egyetlen dologra volt hiú: koromfekete hajzuhatagára, amely olyan dús volt, hogy az már szinte nem is emberi. Úgy ápolta, mint egy ló sörényét, amire egyébként engem mindig is emlékeztetett, és a férfiak szemétől távol a következő frizurát fésülte belőle. Először a feje tetején, egy fültől fülig haladó vonallal kettéválasztotta az egész hajtömeget, és az első részt előrefésülte. A hátsó lelógó részt négyfelé osztotta, és mindegyiket egy-egy ezüstcsipesszel rögzítette. A nyakába hulló tincseket feltekerte, és egy vízszintes kontyot formázott belőlük, amelyet a kūrénéi nők hordanak. Ezt aztán egy *xaellán*ak nevezett ökörbőr szíjjal rögzítette, melyet négyszer a feje köré tekert. A *xaella* önmagában fegyver is: fojtópánt. Két vége jávorszarvas agancsából csiszolt, Árészt csatabárdjával mintázott csúcs. Mikor a haj hátsó fele így elkészült, a homlokba fésült részt is hátrahúzta. Egyik feléből a fejtetőn lófarkat formált, és hagyta, hogy szabadon hulljon alá, a maradékot pedig átfonta a korábban kialakított négy osztat között. Akár szabadon viselte, akár a szarvasbőr frígiai sapkával megkoronázva, hatása egyszerre volt ragyogó és félelmet keltő, mivel a hatalmas hajtömeg miatt tulajdonosa fél fejjel magasabbnak tűnt, másrészt pedig sisakként tompította a fejre mért vagy eséstől elszenvedett

ütést. A legnagyobb verést akkor kaptuk anyánktól, amikor felfedezte, hogy mi is így fésültük a hajunkat.

Szelénának az volt a szokása, hogy minden ősszel, a nagy athéni csata évfordulójának környékén egy éjjel „kölcsonvett” néhány dárdát és egy lovat apám istállójából, és elszökött a hegyekbe, olykor két hétre is. Kezdetben apám felszerelt egy különítményt, hogy a nyomába eredjen, és jutalmat tűzött ki a kézre kerítéséért. De hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy nincs olyan lovas, aki utolérheti, illetve ha mégis sikerült valakinek, az nem élte túl Szeléna haragját. Viszont ha békén hagyták, magától visszatért. Lecsilapodott a ki tudja, miféle próbatételek és csodatörténetek alatt, és újabb tizenkét hónapig zokszó nélkül, sorsába belenyugodva töltötte büntetését. Hiába kéreltük a legszívhezszólóbb módon, a nevelőnk soha nem mesélt a kalandjairól. Mindössze néhány dalt volt hajlandó elénekelni nekünk. Szövegüket kezdetben teljes ostobaságnak találtuk, bölcsességüket csak később értettük meg.

Ezeket a kilovaglásokat, ahogy a birtokon neveztük őket, idővel mind megszoktuk és elfogadtuk. Apám néha még élcelődött is rajtuk; érdeklődött Szelénánál, az idén mikor szándékozik megszökni, hogy ahhoz tudja igazítani a teendőit, és időben felfogadjon egy helyettest, aki vigyáz a gyerekekre. Szeléna azonban maga sem tudta előre szökése időpontját. Ment, amikor ment.

A férfiak a birtokon Szelénát a háta mögött „Csöcsetlen”-nek csúfolták, mivel tudatlanságukban úgy vélték, az *A-mazos* szó azt jelenti. Valójában az amazon szó a kimmer *Ooma Züona* kifejezésből ered, melynek jelentése: „a ló lányai”. Persze pejoratív értelemben használták. A kimmerek ugyanis, akik történelmük során viszonylag későn váltak lovas néppé, sértegetni próbálták a füves síkon élő riválisaikat. Az amazonok mindezt lenézően szemlélték. Saját magukkal kapcsolatban soha nem használták az amazon szót. Szeléna is csak olyankor tette, amikor görögökkel beszélt, és akkor is vonakodva, de használata készpénzt hozott a konyhára. Ugyanígy az amazon neveket is lefordította görögre; például Alkippé „Erős Kanca”, Melanippé „Fekete Kanca” lett.

A birtokon élő férfiak, a pásztorlegények, bőszen vágyakoztak Szeléna után, ahogy minden nőnemű szolgáló után. Szelénának sem volt ellenére, hogy henteregjen egyet valamelyikkel, aki elnyerte a tetszését, de soha senki nem tudta meglágyítani a szívét, nem tudott önfeledt mosolyt csalni

az arcára. Egyedül a zene hatására oldódott fel – amennyiben a megfelelő dallamot a megfelelő udvarló produkálta –, egyfajta szomorú és távolságtartó módon, amitől csak még inkább megközelíthetetlennek tűnt.

Ekkortájt sokan éltek hozzá hasonlók Attikában, akiket a nagy csata után ejtettek foglyul. Néhányukat szeretőnek tartották, mások szolgálk lettek. De mind megszökött. Megkötözve, megláncolva haltak meg. Egyedül Szeléna maradt, akit kötött az adott szava, valamint a nővérem és irántam érzett szeretete. Egyfajta hírhedségre tett szert. A városiak ürügyeket kerestek arra, hogy kilátogathassanak a birtokra, és ott szimatolhassanak, remélve, hogy megpillanthatják a szkíták nyelvén *oiorpatának*, férfiolőnek nevezett faj egy példányát.

„Tényleg levágták a jobb mellét, hogy jobban meg tudja feszíteni az íjat? A fegyverek közelébe engedik? Mi tartja itt?”, kérdeztünk.

Egyszer a nővérem férjéül szánt Attikosz herceg nagynénje dorgálta meg apámat, amiért a lányait ilyen ártalmas befolyásnak teszi ki.

– A gyerekek teljesen elvadulnak! Ki fogja megtanítani őket kártolni, fogni? Hogyan tanulják meg, mikor kell illendően csöndben maradni?

Apám úgy vélte, a lányok is fussanak, lovagoljanak, ne váljanak nagyon lányossá, ne visongjanak, ha el kell ejteni egy vadat, vagy ha egyedül kell gyalogolniuk a sötétben. És ki tudná mindezt jobban megtanítani, mint az amazonok egyik hadtestének parancsnoka? Apám csodálta Szelénát. Burkoltan úgy büszkélkedett fogva tartásával, mintha anyamedvét vagy nőtény oroszlánt sétáltatott volna pórázon. Úgy érezte, védelmeznie kell. A férfiak ugyanis első pillantásra utálták Szelénát, a nők pedig még inkább, ami a nővéremet és engem egyaránt felkavart és megriasztott, és olyan düh kerített hatalmába bennünket, amelyet meg sem értettünk, de amitől megszabadulni sem tudtunk.

Maga Thészeusz, Athén uralkodója is ismerősének vallotta Szelénát, és időnként kapcsolatba lépett vele, ajándékokat küldött neki, melyeket a dajkánk megvetett, és legnagyobb elképedésünkre kidobott. A tizenegyedik évemben jártam, amikor egy tavasi napon a király kifejezetten azért utazott a birtokunkra, hogy beszéljen vele. Soha ilyen napot nem éltünk még! Ott közeledett a mi utunkon a nagy Thészeusz, Athén és Eleuszisz uralkodója, Kréta és a szigetek ura, aki a vidéket – Mürinosz szavai szerint a félrekormányzó gazemberektől – megtisztítva és a széthúzó nemeseket egy testületbe kényszerítve elhozta a törvény uralmát Attikába.